

Göranssonföreläsning 2

Den 10 december 2005 hölls den andra föreläsningen i den serie föredrag som föreningen har startat, där Göransson-Sandviken stipendiater berättar om sin forskning. Denna gång talade fil. dr. Anna Nordlund om sin avhandling "Selma Lagerlöfs underbara resa genom den svenska litteraturhistorien 1891-1996". Anna Nordlund disputerade i maj 2005. Undertecknad är ensam ansvarig för nedanstående sammandrag av föreläsningen.

Ingegerd Bäcklund

Sammanfattning av fil. dr. Anna Nordlunds Göransson-föreläsning den 10 december 2005 i G-Hs bibliotek.

Selma Lagerlöf är den mest uppburna av alla svenska kvinnliga författare. Hon är den första kvinnliga hedersdoktorn vid Uppsala universitet, den första svenska Nobelpristagaren i litteratur och den första kvinnan i Svenska akademien. Än i dag är hon en av våra mest lästa författare, hennes verk har filmats och hon uppmärksammas i forskning och litteraturkritik. Trots detta har hennes ställning i litteraturhistorien varit problematisk. Anna Nordlunds avhandling undersöker hur Selma Lagerlöfs verk togs emot under hennes livstid och hur det sedan har behandlats i forskning och litteraturhistoriska handböcker.

Tidigt grundlades en föreställning om Selma Lagerlöf som harmlös sagotant. Samtiden såg henne också som "sedlighetsdanare" och traditionalist, men inte som konstnär och radikal förnyare. Hennes betydelse bortförklarades med att hennes skapande var omedvetet och passivt. Framstående manliga författare och kritiker har gett sina tributer, men ofta på ett ambivalent sätt. Hon kröntes till drottning i litteraturens rike, men fick inte bli för stor för att inte spränga gränserna för vad en kvinnlig författare förmodades kunna åstadkomma. Anna Nordlunds forskning visar hur konsekvent Selma Lagerlöfs författarskap har nedvärderats och utsorterats ur en manligt dominerad litteraturhistorieskrivning.

Föreställningen om Selma Lagerlöf som omedveten sagoförtäljerska kom redan vid hennes debut 1891 med "Gösta Berlings saga", som förmodligen är svensk litteraturens mest omvälvande och originella debutverk. Romanen anslöt sig till den nya "nittitalismen" som bröt med tidigare realistisk och debatterande litteratur. Nittitalismen förespråkade i stället fantasi och verklighetsflykt. Men Oscar Levertin, som jämte Heidenstam lanserade nittitalismen, beskrev författarinnan till "Gösta Berlings saga" som "en liten skolmamsell", isolerad och omedveten. Hennes originella skapande kunde inte vara medvetet och aktivt. Hon nedtecknade bara sagor och berättelser ur folksjälens djup.

Som "sagoförtäljerska" kunde Selma Lagerlöf förknippas med formlöshet, passivitet och naivitet, vilket ansågs utmärkande för kvinnors skapande. Denna föreställning om hennes författarskap har levt kvar länge i svenska litteraturhistorier.

När Selma Lagerlöf blev Nobelpristagare 1909 började hon också ses som "sedlighetsdanare" och traditionalist. I Nobelpristalet till henne noterades särskilt "sedlig styrka och känslans religiösa djup". Man hedrade det passiva skapandet i förbindelse med den goda svenska folksjälens. Hennes verk hade en föredömlig inverkan på kulturen.

Sådana föreställningar präglade länge de intellektuellas uppfattning: Selma Lagerlöfs författarskap var enkelt och ointressant. Dessa uppfattningar har fortsatt att spridas i

litteraturhistorieskrivningen trots modern forskning som gjort Selma Lagerlöfs medvetna förhållningssätt uppenbart och visat på hennes betydelse som förnyare av den svenska litteraturen och det svenska språket.

Men nu finns det ändå flera tecken som tyder på att Selma Lagerlöf håller på att uppvärderas. Göran Hägg, t. ex., i ”Den svenska litteraturhistorien” (1996) framhåller hennes betydelse som nydanare och inspiratör och i TV-programmet ”Röda rummet” 1998 utpekades Lagerlöf (och inte Strindberg) som 1900-talets svenska författare med störst chans att förbli levande också under 2000-talet.

I dag är mycket intressant Lagerlöfforskning på gång i Sverige, så förutsättningarna är goda för att intresset för Selma Lagerlöf kommer att växa, också internationellt. Anna Nordlund avslutade sin inspirerande föreläsning på samma sätt som hon avslutar sin avhandling:

”Selma Lagerlöfs underbara resa genom den svenska litteraturhistorien har bara börjat.”